

Голові разової спеціалізованої вченої
ради із захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії

ДФ 20.051.190

Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору,
професору кафедри фінансів
Щуру Роману Івановичу

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента,
завідувача кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Томашевської Антоніни Василівни на дисертаційну роботу

Подольна Михайла Івановича

**«ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В
УКРАЇНІ»**

подану до захисту у спеціалізовану вчену раду ДФ 20.051.190
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

**Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами,
темами.**

Протягом останніх років в Україні спостерігається динамічне зростання ресторанного сектору, який поступово трансформується відповідно до сучасних тенденцій розвитку сервісної економіки, цифровізації та зміни споживчих уподобань. Водночас його розвиток стримується низкою системних регуляторних бар'єрів, серед яких фрагментарність нормативно-правової бази, складність і тривалість дозвільних процедур, недостатній рівень цифровізації державного контролю та моніторингу, високий рівень тінізації діяльності, а також складність дотримання санітарно-гігієнічних і безпекових стандартів, особливо для малих і середніх підприємств. Додатковим викликом є невисокий рівень узгодженості дій між органами державної влади та місцевого самоврядування, що ускладнює реалізацію єдиної ефективної політики розвитку галузі.

Економічна нестабільність і воєнні чинники значно посилюють існуючі проблеми, зокрема обмежують доступ бізнесу до фінансових ресурсів, ускладнюють залучення інвестицій, модернізацію матеріально-технічної бази та впровадження інноваційних технологій. Водночас відбувається трансформація структури попиту: зростає популярність доставки, цифрових сервісів, мобільних

форматів обслуговування, що потребує відповідного оновлення регуляторної політики. У цих умовах особливої актуальності набуває необхідність удосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу, спрямованого на зниження адміністративного навантаження, підвищення прозорості та ефективності контролю, стимулювання інноваційного розвитку та формування сприятливого підприємницького середовища.

Дисертаційна робота виконувалася згідно наукової тематики досліджень в держбюджетній науково-дослідній роботі:

1) “Розробка і обґрунтування соціально-економічного та організаційно-управлінського механізму збалансованого розвитку підприємницьких структур у регіоні Карпат”, номер державної реєстрації 0113U004332 (2017 – 2022 рр.);

2) “Розроблення механізму стратегічного публічного управління економічною та енергетичною безпекою України”, № 0121U107684 (2020-2022 рр.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність.

Дисертаційне дослідження спрямоване на розв’язання важливої наукової проблеми, що полягає у формуванні та обґрунтуванні пропозицій щодо вдосконалення публічних механізмів управління інвестиційним розвитком територіальних громад.

У першому розділі *«Теоретико-методологічні засади державного регулювання ресторанного бізнесу»* автором здійснено комплексний і ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз державного регулювання ресторанного бізнесу як складного багатокомпонентного соціально-економічного явища. У розділі розкрито сутність ресторанного бізнесу як важливої складової сфери послуг, що поєднує економічні, соціальні та культурні функції, обґрунтовано його значення для розвитку малого і середнього підприємництва, формування зайнятості населення, розвитку туристичного потенціалу та стимулювання суміжних галузей економіки. Проведений аналіз наукових підходів до трактування ключових понять дозволив автору систематизувати та уточнити понятійно-категорійний апарат дослідження, що створює цілісну теоретичну основу для подальшого вивчення механізмів державного впливу на галузь.

Важливим результатом розділу є обґрунтування сутності державного регулювання ресторанного бізнесу як інтегрованої системи правових, економічних, соціальних та організаційних інструментів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування галузі, захист прав споживачів та формування конкурентного середовища. Автором визначено основні напрями регуляторного впливу, серед яких нормативно-правове забезпечення,

економічне стимулювання, контроль якості та безпечності продукції, розвиток інституційного середовища, цифровізація управлінських процесів та підтримка інновацій. Значну увагу приділено аналізу сучасних проблем державного регулювання, зокрема фрагментарності законодавства, надмірного адміністративного навантаження, недостатньої координації між суб'єктами управління та обмеженої інтеграції міжнародного досвіду.

Окремо слід відзначити, що автором обґрунтовано доцільність застосування комплексного та міждисциплінарного підходу до дослідження державного регулювання ресторанного бізнесу, який поєднує системний, інституційний, економічний і соціальний аналіз. У роботі доведено, що ефективна державна політика у цій сфері повинна базуватися на балансі між регуляторними та стимулюючими функціями держави, враховувати потреби бізнесу та споживачів, а також бути адаптивною до сучасних викликів, зокрема економічної нестабільності та воєнних умов. У підсумку перший розділ формує міцний теоретико-методологічний базис дослідження, який забезпечує логічну основу для подальшого аналізу сучасного стану та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу в Україні.

У другому розділі дисертаційної роботи *«Сучасний стан державного регулювання ресторанного бізнесу»* автором здійснено комплексний аналіз функціонування галузі в умовах сучасних соціально-економічних та воєнних викликів. Особливу увагу приділено дослідженню соціально-економічних аспектів розвитку ресторанного бізнесу, що дозволило виявити суттєве скорочення мережі закладів, трансформацію структури ринку на користь більш гнучких форматів (кав'ярні, фастфуд), а також значну регіональну диференціацію розвитку галузі. Проведений аналіз статистичних даних та кластеризація регіонів засвідчили нерівномірність розвитку ресторанного сектору, його залежність від рівня економічного розвитку, урбанізації, платоспроможності населення та безпекових чинників.

Важливим результатом розділу є проведення економетричного аналізу, який дозволив визначити ключові фактори впливу на фінансові результати підприємств ресторанного бізнесу. Зокрема, доведено вагомий вплив рівня доходів населення та густоти населення на формування чистого доходу, що підкреслює соціально-економічну зумовленість розвитку галузі. Водночас встановлено, що кількість закладів не має статистично значущого впливу на дохід, що свідчить про зростання ролі якісних характеристик діяльності та конкурентного середовища. Окремо проаналізовано систему економічних, соціальних та інноваційних інструментів державного регулювання, зокрема податкові стимули, програми підтримки МСП, цифровізацію процесів та

розвиток гастрономічного туризму, які у взаємодії формують комплексний механізм впливу на галузь .

У межах інституційного аспекту автором досліджено діяльність основних суб'єктів державного регулювання, включаючи центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а також проаналізовано їх роль у формуванні регуляторного середовища. Значну наукову цінність має проведене автором анкетне опитування представників ресторанного бізнесу, яке дозволило оцінити реальний стан взаємодії бізнесу з державними інституціями. Результати опитування засвідчили наявність значних адміністративних бар'єрів, складність дозвільних процедур, надмірність перевірок та недостатній рівень державної підтримки, що формує переважно негативне сприйняття інституційного середовища підприємцями .

Узагальнюючи, другий розділ демонструє системний підхід до аналізу сучасного стану ресторанного бізнесу в Україні та державного регулювання цієї сфери. Отримані результати дозволили виявити ключові проблеми розвитку галузі, визначити фактори її трансформації та обґрунтувати необхідність удосконалення механізмів державного регулювання з урахуванням соціально-економічних, інституційних та інноваційних чинників.

У третьому розділі дисертаційної роботи *«Удосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу в Україні»* розроблено теоретико-прикладні засади модернізації регуляторної політики у сфері ресторанного бізнесу з урахуванням міжнародного досвіду, сучасних викликів та потреб національної економіки. Особливу увагу приділено обґрунтуванню необхідності трансформації державного регулювання, зумовленої недосконалістю чинної нормативно-правової бази, надмірною бюрократизацією та недостатнім рівнем підтримки малого і середнього бізнесу .

У межах підрозділу 3.1 здійснено ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання ресторанного бізнесу, що дозволило виокремити ефективні інструменти управління галуззю. Зокрема, встановлено, що у країнах ЄС, США, Азії та Скандинавії поєднуються жорсткі стандарти безпеки та якості з активною державною підтримкою підприємництва, включаючи податкові пільги, грантові програми, цифровізацію та розвиток людського капіталу. Узагальнення міжнародних практик дало змогу визначити ключові напрями їх адаптації в Україні, серед яких – спрощення регуляторних процедур, впровадження систем сертифікації, стимулювання інновацій та підтримка локального виробництва .

У підрозділі 3.2 обґрунтовано стратегічні напрями вдосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу в Україні. Автором запропоновано комплексний підхід, що включає правовий, економічний, інституційний та практичний аспекти. Особливу увагу приділено гармонізації законодавства з європейськими стандартами, розвитку цифрових сервісів,

впровадженню механізмів сертифікації якості, підтримці інновацій та формуванню ефективної системи взаємодії між державою і бізнесом. Важливим результатом є розробка SWOT-аналізу, який дозволив системно оцінити сильні та слабкі сторони регулювання, а також можливості і загрози для розвитку галузі

У підрозділі 3.3 сформовано комплексний механізм державного регулювання ресторанного бізнесу, який інтегрує соціально-економічний, інституційний та нормативно-правовий аспекти. Доведено, що ефективність державної політики залежить від узгодженості дій органів влади, прозорості регуляторних процедур, впровадження сучасних стандартів якості та стимулювання інновацій. Запропонований механізм спрямований на створення сприятливого бізнес-середовища, підвищення конкурентоспроможності підприємств, забезпечення захисту прав споживачів та розвиток соціальної відповідальності бізнесу.

Узагальнюючи, третій розділ має прикладний характер і містить обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу в Україні. Запропоновані заходи спрямовані на формування сучасної, ефективної та адаптивної регуляторної системи, яка відповідає міжнародним стандартам, забезпечує сталий розвиток галузі та сприяє інтеграції українського ресторанного бізнесу у світовий економічний простір

Викладене вище свідчить про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження. Висновки – в цілому відповідають поставленим завданням, відповідно відтворюються в оприлюдненому тексті анотації.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях.

У процесі дослідження розв'язано важливе наукове завдання - розроблено науково-обґрунтовані пропозиції з удосконалення державного регулювання ресторанного бізнесу в Україні.

У результаті дослідження:

уперше:

- запропоновано науково-обґрунтований комплексний механізм державного регулювання ресторанного бізнесу, який базується на інтеграції соціально-економічного, інституційного та нормативно-правового компонентів у єдину систему взаємодії, що забезпечує поєднання функцій контролю, стимулювання та координації та орієнтований на цифровізацію, партнерську взаємодію держави і бізнесу, зниження адміністративного тиску та адаптивність до умов воєнних та післявоєнних трансформацій України;

- запропоновано інтегровану модель оцінювання ефективності державного регулювання ресторанного бізнесу, яка ґрунтується на системі

взаємопов'язаних індикаторів, об'єднаних у чотири блоки (економічний, соціальний, інституційний, регуляторний), що дозволяє здійснювати комплексну оцінку результативності державної політики та її впливу на розвиток ресторанного бізнесу в коротко-та довгостроковій перспективі;

– запропоновано кластерно-адаптивну модель державного впливу на розвиток ресторанного бізнесу, що передбачає диференціацію регуляторної політики залежно від типу територіального середовища (туристичного, урбаністичного, транзитного, локального); на відміну від уніфікованих підходів, така модель враховує регіональні особливості розвитку галузі та дозволяє підвищити ефективність державного регулювання на місцевому рівні.

удосконалено:

– понятійно-категорійний апарат дослідження державного регулювання ресторанного бізнесу шляхом систематизації та уточнення ключових наукових дефініцій з урахуванням положень теорії публічного управління, інституційної економіки, концепцій сталого розвитку та публічно-приватного партнерства. Зокрема, уточнено зміст поняття *«державне регулювання ресторанного бізнесу»* як інтегрованої системи нормативно-правових, інституційних, економічних та соціальних інструментів державного впливу, спрямованих на формування конкурентного, безпечного та соціально орієнтованого середовища функціонування ресторанного бізнесу; на відміну від існуючих трактувань, у запропонованому визначенні акцентовано увагу на соціальній складовій, інклюзивності та формуванні сервісної культури; *«нормативно-правовий механізм державного регулювання»* трактується як системно впорядкована сукупність законодавчих, підзаконних, стандартних та процедурних норм, а також інструментів їх реалізації, спрямованих на встановлення правил функціонування ресторанного бізнесу, забезпечення безпеки та якості послуг, захисту прав споживачів і створення прозорого конкурентного середовища, що реалізується через узгоджену взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування; *«інституційне забезпечення»* як сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнес-асоціацій та інших суб'єктів, а також форм і механізмів їх взаємодії, які забезпечують формування, реалізацію та координацію державної політики у сфері ресторанного бізнесу з метою підвищення ефективності управління, зниження адміністративних бар'єрів та розвитку партнерських відносин між державою і бізнесом; *«державний контроль і нагляд»* як система організаційно-правових та адміністративних заходів, спрямованих на перевірку дотримання суб'єктами господарювання встановлених нормативно-правових вимог, стандартів безпечності та якості послуг, яка реалізується на засадах ризик-орієнтованого підходу, прозорості процедур та мінімізації надмірного адміністративного втручання у діяльність бізнесу; *«економічне стимулювання ресторанного бізнесу»* виступає сукупністю фінансово-економічних інструментів державного впливу (податкові пільги,

гранти, субсидії, інвестиційна підтримка, кредитні програми), спрямованих на активізацію підприємницької діяльності, підвищення інвестиційної привабливості ресторанного бізнесу, розвиток інновацій, підтримку малого і середнього бізнесу та забезпечення сталого розвитку ресторанного бізнесу в Україні. Це дозволило інтегрувати адміністративні, економічні та соціальні аспекти регуляторного впливу в єдину логічну систему;

- методологічний підхід до дослідження й оцінювання ефективності державного регулювання ресторанного бізнесу шляхом поєднання системного, комплексного, інституційного та порівняльного методів. Доведено, що ресторанний бізнес як об'єкт публічного управління характеризується складною багаторівневою структурою взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого і середнього підприємництва та споживачів послуг, що потребує застосування багатофакторних методів аналізу. Запропоновано систему критеріїв оцінювання ефективності державного регулювання ресторанного бізнесу, що включає показники конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, якості та доступності послуг, рівня легалізації бізнесу та соціальної відповідальності, що дозволяє здійснювати комплексну оцінку результативності регуляторної політики та формувати практично орієнтовані рекомендації щодо її вдосконалення;

- наукові підходи до аналізу інституційного середовища ресторанного бізнесу, які поглиблено шляхом використання результатів анкетного опитування суб'єктів господарювання, що дозволило ідентифікувати ключові проблеми взаємодії бізнесу з державою (надмірне регулювання, складність процедур, низький рівень підтримки) та обґрунтувати напрями вдосконалення регуляторної політики;

- підходи до оцінювання доступності послуг ресторанного бізнесу, які розширено через використання показника забезпеченості населення закладами громадського харчування (на 10 тис. осіб) та його динамічного аналізу, що дозволило виявити тенденції скорочення мережі та зниження доступності послуг у регіональному розрізі;

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні засади державного регулювання ресторанного бізнесу через інтеграцію положень інституційної економіки, публічного управління та концепції сталого розвитку, що дозволило сформувати цілісне бачення держави у розвитку ресторанного бізнесу як балансу між регуляторними та стимулюючими функціями при цьому обґрунтовано доцільність застосування системного, інституційного та процесного підходів, що дає можливість розглядати державне регулювання як комплексний і динамічний механізм взаємодії держави та бізнесу;

- кластерний підхід до державного регулювання ресторанного бізнесу, який передбачає виділення територіально-функціональних кластерів

(туристичних, урбаністичних, транзитних, локально-гастрономічних) як об'єктів державного впливу, що враховує регіональну специфіку, рівень туристичної активності, локальну гастрономічну ідентичність та дозволяє формувати диференційовану регуляторну політику та уточнено підходи до кластеризації через визначення критеріїв їх формування та обґрунтування доцільності використання різних інструментів державного впливу залежно від типу кластеру;

– науково-практичні підходи до адаптації кращого зарубіжного досвіду державного регулювання, зокрема поєднання європейської моделі цифровізації регуляторних процесів, американської моделі мінімального адміністративного втручання та стимулюючих механізмів підтримки бізнесу, що забезпечує можливість формування ефективної національної моделі регулювання.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження відображені у наукових працях автора, зокрема у статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, а також у матеріалах науково-практичних конференцій. Публікації охоплюють ключові положення теми дослідження, зокрема питання державного регулювання ресторанного бізнесу, ключових аспектів державного регулювання ресторанного бізнесу, а саме соціально-економічного, інституційного та нормативно-правового та удосконалення його механізмів.

Зміст наукових праць відповідає тематиці дисертаційного дослідження, послідовно розкриває його основні ідеї, відображає елементи наукової новизни, теоретичні узагальнення та практичні результати, отримані автором у процесі виконання роботи.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію на науково-практичних конференціях, що підтверджує їх актуальність та наукову обґрунтованість. Зміст анотації відповідає основним положенням дисертаційного дослідження.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні теоретичні та прикладні розробки й пропозиції автора можуть бути використані при підготовці навчально-методичних матеріалів з публічного управління, при викладанні здобувачам закладів вищої освіти, а також в практичній діяльності органів місцевого самоврядування. Основні результати дослідження використано:

– Івано-Франківська міська рада (довідка № 19/01-20/23в від 05.01.2026 р.) використано розробки та пропозиції щодо інтеграції економічних, соціальних та інституційних цілей державної політики використовується в діяльності обласної державної адміністрації під час координації взаємодії між структурними підрозділами, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємництва та громадськими об'єднаннями; розвитку партнерських відносин між державою, бізнесом і суспільством, зокрема через консультаційні механізми, публічні обговорення регуляторних рішень та залучення бізнес-спільноти до формування політики у сфері послуг і туризму;

– Асоціація рестораторів Івано-Франківська (довідка від 31.12.2025 р.) реалізовано елементи публічно-приватного партнерства, що проявляються у спільних ініціативах з органами місцевого самоврядування щодо розвитку туристично-ресторанної інфраструктури міста, просування локальних гастрономічних брендів, організації галузевих заходів, фестивалів та навчальних програм;

– ФОП Швадчак Олеся Володимирівна (довідка від 26.12.2025 р.) реалізація положень щодо цифровізації регуляторних і управлінських процедур електронного документообігу, цифрових сервісів обліку, онлайн-касових систем, електронних каналів взаємодії з контролюючими органами та споживачами;

– Університет Короля Данила (довідка № 01 від 02.01.2026 р.) використано розробки автора щодо узагальнення і систематизації теоретичних засад, що розкривають соціальну відповідальність та інклюзивність як невід'ємні складові сучасного ресторанного бізнесу; впровадженні інноваційних рішень для забезпечення доступності послуг, зокрема через концепцію «невидимої інклюзії», яка передбачає створення безбар'єрного середовища без акцентування на обмеженнях окремих груп споживачів.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз анотації та основних положень дисертаційної роботи Подоляна Михайла Івановича підтвердив їх повну відповідність тексту дисертації щодо формулювання мети, об'єкта і предмета дослідження, поставлених завдань, наукової новизни, висновків до розділів та загальних висновків. У цілому анотація стисло й коректно відображає методологічні засади дослідження, логіку обґрунтування положень та ключові ідеї, викладені в дисертаційній роботі.

Анотація не містить інформації, яка була б відсутньою в дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені згідно з Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки

України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 за № 155/30023.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи отримані результати виконаного дослідження Подоляна Михайла Івановича, варто зупинити увагу на зауваженнях та дискусійних положеннях:

1. У підрозділі 2.1. представлено змістовний економетричний та соціально-економічний аналіз, проте зв'язок отриманих результатів із конкретними інструментами державного регулювання розкрито не в повній мірі. Зокрема, доцільно було б чіткіше показати, яким чином виявлені фактори (рівень доходів населення, густота населення тощо) можуть бути використані для формування ефективної державної політики у сфері ресторанного бізнесу.

2. У підпункті 2.2. використано значну кількість аналітичних інструментів (опитування, SWOT- та PEST-аналіз), однак їх взаємозв'язок і роль у формуванні підсумкових висновків розкрито недостатньо чітко. Доцільно було б більш системно інтегрувати результати різних методів аналізу для посилення логічної цілісності дослідження інституційного середовища.

3. У підпункті 2.3. значну увагу приділено базовим нормативним актам, частина з яких була прийнята у попередні роки (зокрема 2002–2009 рр.), проте недостатньо розкрито сучасні зміни законодавства, пов'язані з цифровізацією, дерегуляцією та євроінтеграційними процесами. Доцільним було б більш чітко відобразити новітні тенденції трансформації нормативно-правового середовища ресторанного бізнесу.

Проте, дані зауваження та рекомендації не знижують якісний рівень дисертації, її науково-теоретичну та практичну цінність і наукову новизну.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Подоляна Михайла Івановича «Державне регулювання ресторанного бізнесу в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням.

Актуальність обраної теми дослідження, обґрунтованість наукових положень та висновків і запропонованих автором рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність, достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях свідчать про глибоку наукову самостійність автора, високий рівень підготовленості дослідження.

Одержані автором результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання в галузі науки «Публічне управління та адміністрування»,

яке полягає у розробленні моделі комплексного організаційно-правового механізму публічного управління інвестиційним розвитком регіону.

Дисертація відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44) (зі змінами) та Вимогами до оформлення дисертації (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40) (зі змінами).

Рецензент:

завідувач кафедри менеджменту
та бізнес-адміністрування
факультету управління
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника
кандидат економічних наук, доцент

Антоніна ТОМАШЕВСЬКА